

УДК 330.59:351.82

*Саричев В.І.,  
к.і.н., доцент, завідувач кафедри  
фізичного виховання та спорту,  
Дніпропетровський національний  
університет ім. О. Гончара*

## ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ

**Постановка проблеми.** Безперечна гуманістична спрямованість концепції людського розвитку викликала жваву дискусію у науковому співтоваристві щодо визначення головних суб'єктів управління цим масштабним і складним процесом. На сьогодні більшість дослідників погоджуються з тим, що до кола основних керівників загальносвітового людського розвитку варто віднести міжнародні організації і фінансові центри, держави і їх об'єднання, бізнес-структури, інститути громадянського суспільства та, власне, саму людину, від соціальної активності якої залежить динаміка розвитку.

Саме тому останнім часом зростає роль і значення інститутів громадянського суспільства (ІГС) як неурядових організацій (НУО) у формуванні панівних засад зовнішньої та внутрішньої політики територій, їх соціально-економічному розвитку, збереженні суспільної стабільності та підвищенні стійкості перед сучасними викликами й загрозами. Таке положення ІГС ґрунтується, по-перше, на державній (міжнародній) підтримці політики розвитку громадянського суспільства, по-друге, на зростанні рівня довіри населення до органів місцевої представницької влади та, по-третє, на зростаючих економічних й матеріально-фінансових ресурсах НУО.

Так, аналіз економічної та фінансової діяльності громадського сектору в світі за 2004-2014 рр. свідчить про те, що неурядові організації здатні створити до 4-8 % ВВП як у розвинених країнах, так і тих, що розвиваються. Громадський сектор динамічно створює нові робочі місця з оплатою праці, маючи у своєму активі близько 25 млн. робочих місць переважно у сфері надання послуг. Також, як відмічають експерти, громадський сектор стає все більш привабливим для внутрішніх й зовнішніх інвестицій, демонструючи значну антикризову стійкість та здатність до швидкого відновлення [1, с. 11].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В усі часи, та й донині, проблеми взаємодії влади, великого бізнесу зі складовими громадського суспільства, були актуальними через постійну трансформацію структури соціальної та внутрішньополітичної сфер держави. Детально аналізувалися провідні принципи формування та організації виконання статутних цілей громадських організацій такими науковцями, як: О. М. Руденко, С. В. Штурхецький [8] та Ю. А. Левенець [6]. Методологічні підходи щодо визначення меж компетенції державної влади та громадського суспільства на засадах впливу інноваційних концепцій розвитку демократії й державотворення детально розробляли Ю. П. Сурмін, А. М. Михненко, Л. Г. Загайнова [9]. Наслідки відсторонення громадського сектору від формування й здійснення регіональної політики, моніторингу виконання прийнятих рішень, утворення місцевих структур з оперативного надання повного спектру соціальних послуг знайшли висвітлення у працях таких вчених: А. О. Красносільської, М. В. Лациби, А. В. Волошиної, В. О. Купрія, Н. М. Черношенцевої та О. Л. Ващука [1]. Методологія утворення інституційних структур громадського суспільства з метою налагодження взаємодії між всіма суб'єктами економічного сектору досліджувалися Ю. К. Перським, Ю. В. Дубровською [7], але детального вивчення проблеми збільшення ролі громадського сектору у соціально-економічному розвитку територій не відбулося.

**Постановка завдання.** Метою статті є дослідження актуальної проблеми зростання ролі і значення інститутів громадянського суспільства в Україні як неурядових організацій у формуванні панівних засад зовнішньої та внутрішньої політики територій, їх соціально-економічному розвитку, збереженні суспільної стабільності та підвищенні стійкості перед сучасними викликами й загрозами.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** За даними відомих міжнародних експертів Агентства США з міжнародного розвитку (USAID CSOSI), які регулярно досліджують та оприлюднюють індекси сталості громадянського суспільства країн світу за шкалою від 1 (найвищий) до 7 (найнижчий), показники України у 2006–2014 рр. переважно мали повільну позитивну тенденцію (рис. 1).

Показник надання послуг за цей період залишився на рівні 3,2-3,3, а показник фінансової життєдіяльності коливався у межах 4,3 (2006 р.) – 4,2 (2014 р.) [5]. В цілому за рівнем розвитку громадянського суспільства на основі досліджень USAID CSOSI Україна з показником 3,3 у 2014 р. значно відстає від країн Східної Європи (Естонії – 2,0; Польщі – 2,2; Чехії – 2,6; Словаччини – 2,7), випереджаючи країни СНД (Молдову – 4,1; Казахстан – 4,1; Грузію – 4,2; Росію – 4,4;).

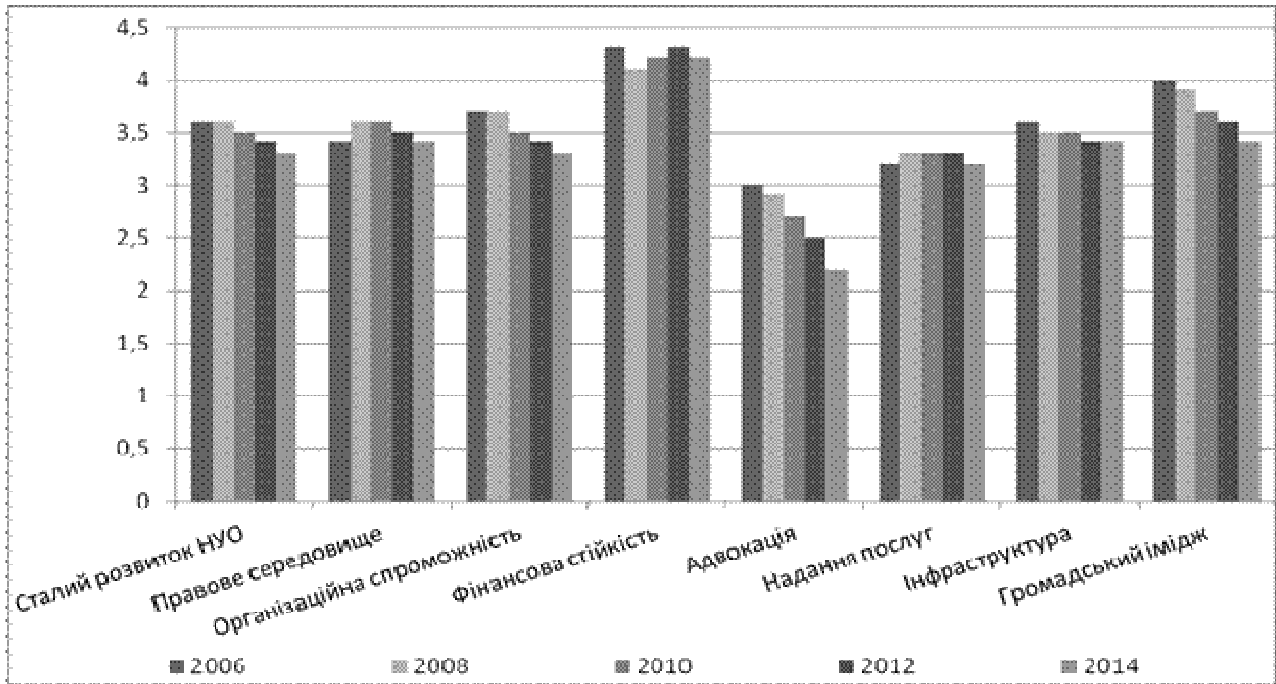


Рис. 1. Показники індексу сталості ІГС в Україні у 2006-2014 рр.

Джерело : складено автором на основі [5]

Натомість, характер політичних змін та соціально-економічна ситуація 2015 р. дає можливість для прогнозування покращення показників з правового середовища, організаційної спроможності, надання послуг та громадського іміджу, що в цілому позитивно вплине на рівні індексу у майбутньому, а в суспільно-політичній практиці – призведе до зростання ролі ІГС у вирішенні завдань людського розвитку, досягнення національних Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ) зокрема.

Близькими до наведених за часом та характером дослідження є результати визначення показників демократичного розвитку іншою міжнародною організацією Freedom House – Nations in Transit, Ukraine – 2013 (рис. 2). Вона складає тривалий час рейтинги розвитку демократії та громадянського суспільства за аналогічною шкалою на основі вивчення виборчого процесу, незалежності медіа-структур, демократичності державного та місцевого управління, ефективності судової системи, рівня корупції тощо.

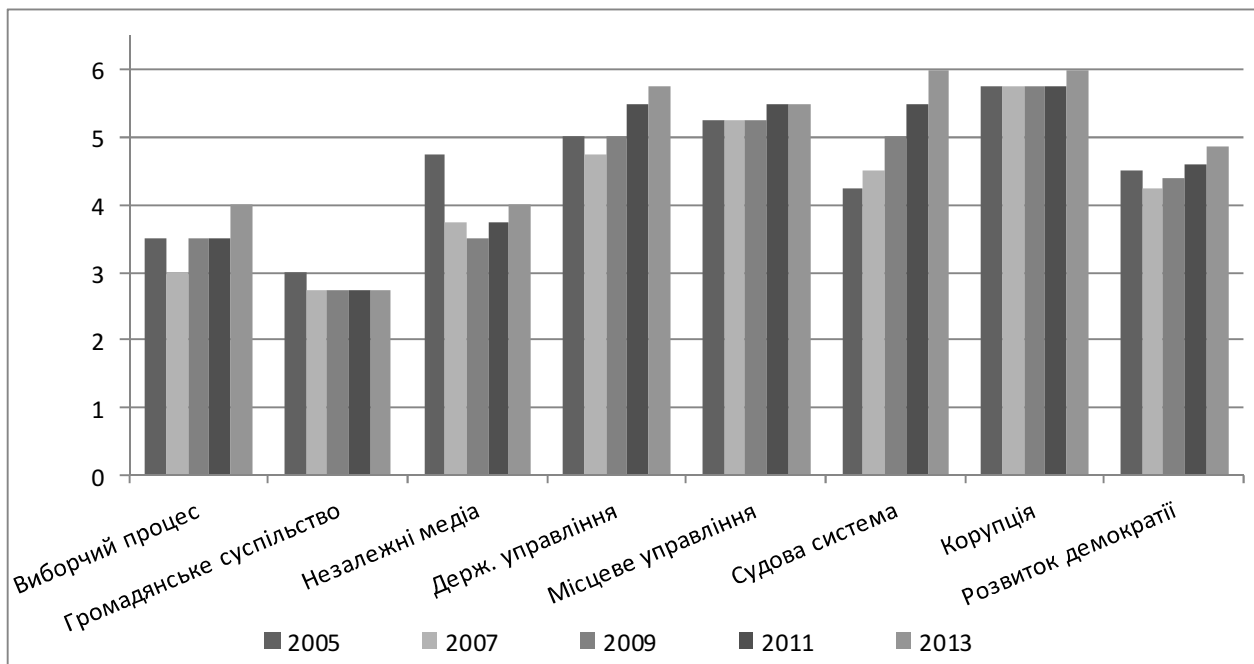


Рис. 2. Рейтинги України з розвитку демократії та громадянського суспільства у 2005-2013 рр.

Джерело : складено автором на основі [10]

Аналіз інтегрального показника громадянського суспільства (2,75) в Україні за 2013 р. свідчить про те, що його значення є надто оптимістичним при низьких результатах щодо незалежності судової системи (6,0), корупції (6,0) та демократичності державного (5,75) і місцевого (5,50) управління [10]. Але зміст сучасних трансформаційних процесів у соціально-політичному житті українського суспільства дає можливість їх покращити за рахунок наближення до європейських стандартів в економічній, політичній та соціальній сферах. Реальний потенціал для покращення отримують переважно ті показники, що мають значення вище середніх і медіанних, або впритул наближених до них: громадянське суспільство, незалежні медіа та виборчий процес (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняння показників рейтингу розвитку демократії та громадянського суспільства з середніми й медіанними в Україні у 2013 р.**

Показник	Середнє значення	Медіанне значення	Показники України
Виборчий процес	3,99	3,25	4,00
Громадянське суспільство	3,58	3,00	2,75
Незалежні медіа	4,50	4,25	4,00
Національне демократичне управління	4,70	5,00	5,75
Місьцеве демократичне управління	4,30	3,75	5,50
Незалежність судової системи	4,43	4,50	6,00
Корупція	4,82	4,75	6,00
Розвиток демократії	3,33	4,25	4,85

Джерело : розроблено автором

В цілому Україна за рейтингом розвитку громадянського суспільства протягом 2007-2013 рр. обіймала перше місце серед євразійських країн, пропустивши вперед країни Східної Європи, де лідерами є Польща (1,50) та Чехія, Словаччина, Естонія, Латвія й Литва (по 1,75) й балканські – Сербію (2,25) і Хорватію (2,50). Серед аутсайдерів відрізняються Молдова (3,25), Вірменія та Грузія (по 3,75), Росія (5,50), Азербайджан та Таджикистан (по 6,25), Білорусь (6,50) і Туркменістан з Узбекистаном (по 7,00).

Такий стан громадянського суспільства в Україні за оцінками міжнародних експертів дозволяє оцінити його як не цілком демократичний, але такий, що має потенціал до покращення. Досвід розвинених країн щодо використання соціальних і економічних переваг громадського сектору у вирішенні важливих завдань життєзабезпечення територій використовується фрагментарно, не системно, без врахування національно-культурних та етнічно-релігійних особливостей громад та соціальних груп.

З огляду на це, було проведено дослідження провідних складових громадянського суспільства України як суб'єктів управління людським розвитком на основі кількісних та якісних показників. До першої групи включені: кількість об'єднань громадян та їх розподіл за спрямуванням й видами діяльності, розміри та походження джерел фінансування, об'єми та напрями й результати використання грошових коштів. Якісні ж показники складаються з даних оцінювання дієвості нормативно-правових, інституційних та власне громадських механізмів забезпечення діяльності, комплексності формування пріоритетів у визначенні цілей та інструментів їх досягнення.

У кількісному вимірі об'єднання громадян постійно зростали з набуттям незалежності України до теперішнього часу (табл. 2).

Таблиця 2

**Кількість об'єднань громадян в Україні у 2009–2014 рр., одиниць**

Показник	Рік					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Громадські організації	63899	67696	71767	74500	67155	72525
Благодійні організації	12267	12860	13475	14055	14999	14268
Профспілки і їх об'єднання	24649	26340	27834	28852	29274	29123
ОСББ	10329	11956	13872	15018	16213	16165
Органи самоорганізації населення	1152	1210	1306	1426	1503	1598
Структури політичних партій	264168	266404	272030	274231	279874	251956

Джерело : складено автором на основі [4].

В цілому у 2014 р. було зареєстровано 72525 громадських організацій (21417 – керівних органів та 51108 відокремлених підрозділів), які представляли інтереси більше 27 млн. осіб, але

результативність їх діяльності виявилася незначною. Так, було виконано 5024 соціальних проєктів, реалізовано тільки 213 державних замовлень, видано більше 142 тис. публікацій та проведено велику кількість мітингів, зборів, лекцій, інших масових заходів, що склали 29,3 % від їх загальної кількості. Про діяльність прозвітували тільки керівні органи, економічний ефект не брався до уваги.

Таке положення пояснюється значною розпорошеністю структури громадських організацій, наявністю великої кількості слабо забезпечених ресурсами відокремлених підрозділів, функціонуванням обмеженої кількості організацій у важливих сферах людського розвитку (табл. 3). Наприклад, у 2014р. в Україні із загальної кількості діяли тільки 2,2 % дитячих, 1,9 % жіночих, 0,8 % організацій з охорони пам'яток історії та культури, 1,2 % науково-технічних товариств й творчих об'єднань, інші невеликі організації (23904) склали 39,1 % від загальної кількості. У нашому дослідженні до розділу інших включені організації, що за кількісним складом протягом 2009-2014 рр. не подолали 3-х відсотковий бар'єр.

Таблиця 3

**Розподіл громадських організацій України у 2009-2014 рр. за спрямуванням та напрямками діяльності, у % до загальної кількості**

Показник	Рік					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Дитячі та жіночі організації	5,2	5,1	4,9	4,8	4,5	4,1
Національні та дружні зв'язків	3,3	3,2	3,1	3,2	3,4	2,8
Молодіжні організації	9,6	9,4	9,3	9,1	8,1	7,8
Ветеранів та інвалідів	10,1	9,6	8,6	8,4	6,2	5,8
Професійної спрямованості	10,2	10,2	10,1	10,3	10,0	10,3
З охорони природи	2,8	2,7	2,7	2,6	2,9	3,1
Оздоровчі та спортивні	16,3	16,2	16,1	16,4	17,7	17,6
Освітні, культурні, виховні	5,1	5,2	5,1	5,2	6,0	6,3
Інші громадські організації	37,4	38,4	40,1	40,0	41,2	42,2

Джерело : складено автором на основі [2]

Наступними важливими кількісними показниками розвитку ІГС в Україні є визначення джерел фінансування та напрямів використання грошових коштів. Щодо джерел фінансування, узагальнений аналіз представлено у табл. 4.

Таблиця 4

**Розподіл джерел фінансування громадських організацій в Україні у 1996- 2014 рр., % від загальної суми**

Показник	Рік				
	1996	2011	2012	2013	2014
З державного/місцевих бюджетів	12,6	8,0	7,9	7,1/3,6	4,4/2,4
Від членських внесків	12,8	14,1	14,4	13,3	11,0
Від благодійності	24,0	43,2	44,6	45,4	45,7
Від установ, створених для виконання статутних цілей	33,2	19,6	16,3	14,1	12,5
Інші джерела фінансування	17,4	19,1	16,8	16,5	24,0

Джерело : складено автором на основі [3; 4].

У 2012-2014 рр. фінансування за рахунок бюджетних коштів коливалося у межах з 290,9 млн. грн. (2012р.) до 401,9 млн. грн. (2013р.) та зменшилося до 278,4 млн. (2014р.), попри значну підтримку з боку місцевих бюджетів. При цьому, значно зменшилися надходження від членських внесків (від 533,6 млн. у 2012р. до 454,6 – у 2014р.) та від установ, створених для виконання статутних цілей (з 604,1 млн. у 2012р. до 510,9 – у 2014р.).

Крім того, складна політична і соціально-економічна ситуація призвела до формування кризових явищ у суспільному житті України, зокрема, до відсутності системності у фінансуванні ІГС, слабкої економічної й організаційно-правової мотивації щодо їх діяльності з розгортання власної матеріально-фінансової бази. Це все суттєво звужує можливості розвитку громадського сектору. Не зважаючи на те, що номінально фінансування ІГС у 2014 р. зросло в цілому до 4,1 млрд. грн. у порівнянні з 3,7 млрд. (2012) та 3,75 – у 2013р., враховуючи інфляційні та інші негативні процеси останнього часу, можна зробити загальний висновок про значне ускладнення діяльності громадських організацій щодо реалізації своїх статутних цілей [2]. Це також підтверджується аналізом використання грошових коштів громадськими організаціями за 1996–2014 рр. (табл. 5).

Таблиця 5

Напрями використання грошових коштів громадськими організаціями в Україні у 1996-2014 рр., % від загальної суми

Показник	Рік				
	1996	2011	2012	2013	2014
Оплата праці	13,8	25,2	25,9	27,1	23,2
Податки та платежі	6,5	6,9	6,9	8,9	8,0
Благодійна діяльність	7,7	23,1	20,9	20,1	26,7
Матеріальні витрати, оплата послуг	13,2	26,3	29,7	29,9	27,9
Інші витрати	58,8	18,5	16,6	14,0	14,2
Частка використаних коштів	91,3	89,3	87,1	86,6	84,4

Джерело : складено автором на основі [3; 4].

Суттєве зменшення у 2014 р. грошових коштів на оплату праці (803,6 млн. грн. у порівнянні з 881,0 млн. грн. у 2013 р.), податки та обов'язкові платежі (до 275,4 млн. у порівнянні з 288,3 млн. у 2013 р.), матеріальні витрати (оплата товарів, послуг та заходів) свідчить про згортання господарчої діяльності ІГС при збільшенні невикористаних коштів.

Отже, дослідження показників розвитку ІГС, сучасного стану структур громадянського суспільства та пріоритетів їх вдосконалення на перспективу, дає підстави запропонувати модель прискорення людського розвитку в Україні із застосуванням переваг громадянського суспільства (рис. 3).

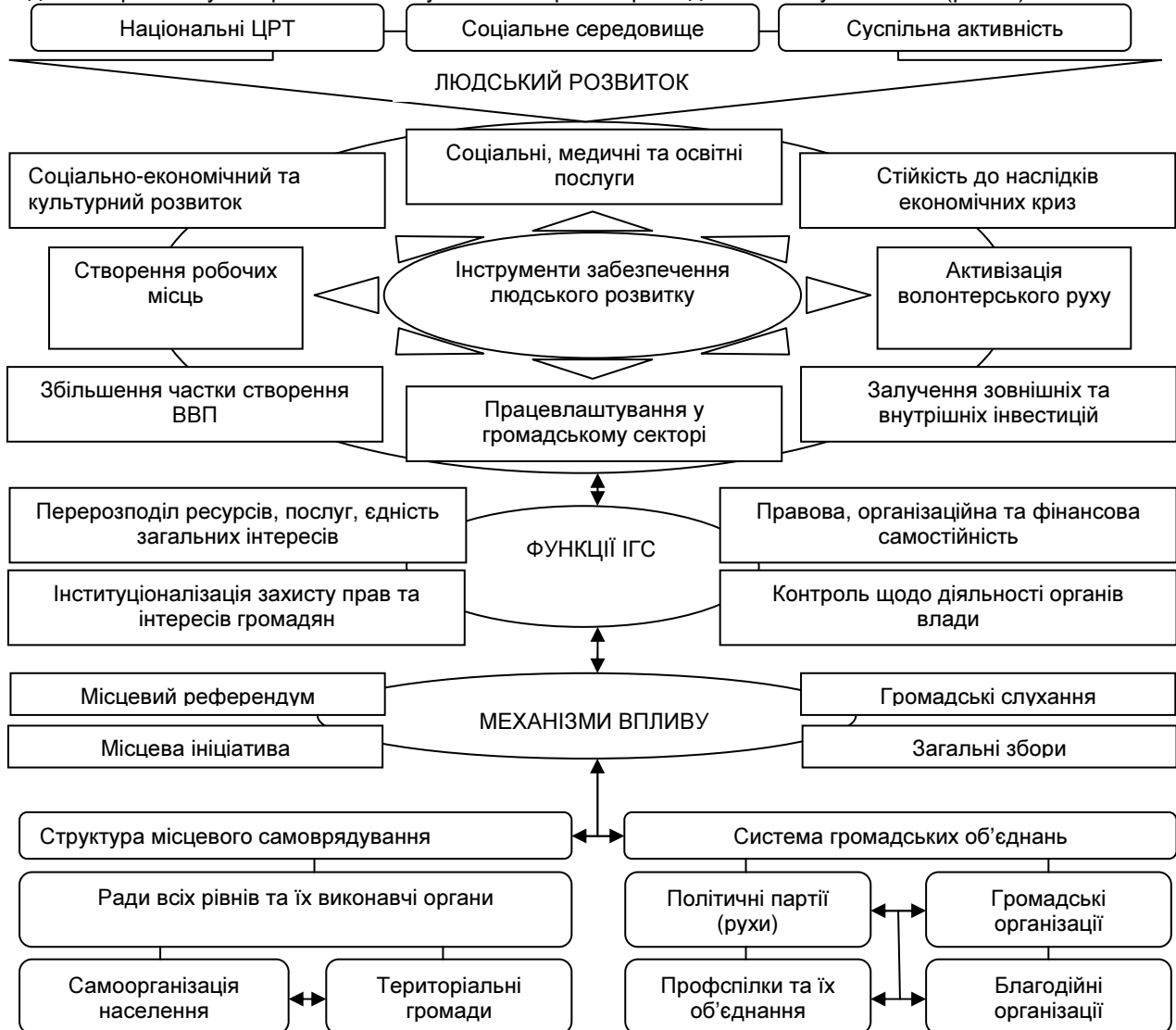


Рис. 3. Модель прискорення людського розвитку в Україні із застосуванням переваг громадянського суспільства

Джерело : розроблено автором

Такий підхід дозволяє продуктивно використовувати підвищену енергію взаємодії систем місцевого самоврядування та громадських організацій з їх механізмами впливу на владу у вигляді місцевих ініціатив й референдумів, загальних зборів й громадських слухань, для задоволення нагальних потреб і локальних інтересів населення певної території.

Саме так, на наш погляд, варто змінити закоренілу громадську думку щодо покращення якості життя населення – підвищити роль малих соціальних груп (родини, домогосподарства, вулиці, села, міста до об'єднаних територіальних громад) в управлінні людським розвитком. Це можливо, якщо спрямувати зусилля на розв'язання кризових явищ у суспільстві, при яких людський розвиток набуває негативної тенденції: відсутній або взагалі гальмується несприятливими процесами на макро- та мікрорівнях.

**Висновки з проведеного дослідження.** Сучасний стан ІГС в Україні характеризується низькою впливовістю на державну соціально-економічну політику та слабкою результативністю щодо розвитку суспільного сектору в економіці.

У процесі реформування НУО доцільно зосередити увагу на вирішенні таких завдань: перейняти на себе функцію надання соціальних послуг населенню на принципах якості, оперативності, відкритості та диференційованості; просувати інтереси громадян на всіх рівнях державної влади з метою збільшення економічного ефекту від господарчої діяльності; відновити інфраструктуру територій з урахуванням існуючих стандартів та інтересів населення, посилити партнерські відносини для протидії злидням сучасного соціально-економічного становища; збільшити легітимність та фінансово-економічну доцільність рішень щодо всебічного розвитку регіонів (мікрорегіонів), розподілу й перерозподілу необхідних ресурсів; налагодження громадського моніторингу по відношенню до виконання прийнятих рішень, протидії зловживанням та корупції, дотримання виконавчої дисципліни й публічної звітності; поживити соціальну та економічну активність населення щодо розв'язання актуальних проблем людського розвитку, національних ЦРТ й досягнення належного рівня і якості життя.

#### Бібліографічний список

1. Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства. Методичні матеріали / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. / [Красносільська А.О., Лациба М.В., Волошина А.В. та ін.]. – К. : Агентство «Україна», 2013. – 180 с.
2. Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2012 р. / Статистичний бюлетень. – К., 2013. – 140 с.
4. Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2014 році / Статистичний бюлетень. – К., 2015. – 145 с.
5. Індекс сталості неурядових організацій в Україні. USAID CSOSI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.usaid.gov/europe-eurasia-civil-society.pdf>.
6. Левенець Ю.А. Держава у просторі громадянського суспільства / Ю.А. Левенець ; НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. – К. : Освітня книга, 2006. – 272 с.
7. Перский Ю.К. Институциональная структура гражданского общества как важнейшая составляющая системы взаимодействия субъектов экономики / Ю.К. Перский, Ю.В. Дубровская // Государственное управление : Электронный вестник. – 2014. – Вып. 43. – С. 95-104.
8. Розвиток громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи : [колективна монографія] / [за заг. ред. О.М. Руденко, С.В. Штурхецького]. – Острог : ІГСУ, видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – 328 с.
9. Сурмін Ю.П. Взаємодія органів державної влади з інститутами громадського суспільства / Ю.П. Сурмін, А.М. Михненко, Л.Г. Загайнова. – К. : НАДУ, 2011. – 388 с.
10. Freedom House. Nations in transit – Ukraine (2013) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/2013/ukraine.pdf>.

#### References

1. Krasnosilka, A.O., Latsyba, M.V., Voloshyna, A.V. et al. (2013), *Derzhavna polityka spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva. Metodychni materialy* [State policy of promoting civil society. Teaching materials], Ahentstvo «Ukraina», Kyiv, Ukraine, 180 p.
2. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (access date September 15, 2015).
3. *Dialnist hromadskykh obiednan v Ukraini u 2012 r.* (2013), [Business associations in Ukraine in 2012], *Statystychnyi biuleten* [Statistical Bulletin], Kyiv, Ukraine, 140 p.
4. *Dialnist hromadskykh obiednan v Ukraini u 2014 rotsi* (2013), [Business associations in Ukraine in 2014], *Statystychnyi biuleten* [Statistical Bulletin], Kyiv, Ukraine, 145 p.

5. *Indeks stalosti neuriadovykh orhanizatsii v Ukraini, USAID CSOSI* [Index sustainability of NGOs in Ukraine], available at: <http://www.usaid.gov/europe-eurasia-civil-society.pdf>. (access date September 14, 2015).

6. Levenets, Yu.A. (2006), *Derzhava u prostori hromadianskoho suspilstva* [The state of civil society in space], NAN Ukrainy, Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen, Osvitnia knyha, Kyiv, Ukraine, 272 p.

7. Perskiy, Yu.K. and Dubrovskaia, Yu.V. (2014), "The institutional structure of civil society as an important component of the interaction of economic agents", *Gosudarstvennoe upravlenie. Elektronnyy vestnik*, Issue 43, pp. 95-104.

8. Rudenko, O.M. and Shturkhetyskiy, S.V. (2014), *Rozvytok hromadianskoho suspilstva v Ukraini: mynule, suchasnist, perspektyvy* [Civil Society Development in Ukraine: Past, Present and Prospects], monograph, IHSU, vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», Ostroh, Ukraine, 328 p.

9. Surmin, Yu.P., Mykhnenko, A.M. and Zahainova, L.H. (2011), *Vzaiemodiia orhaniv derzhavnoi vlady z instytutamy hromadskoho suspilstva* [Interaction of public authorities with civil society institutions], NADU, Kyiv, Ukraine, 88 p.

10. Freedom House. Nations in transit – Ukraine (2013), available at: <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/2013/ukraine.pdf>. (access date September 15, 2015).

#### **Саричев В.І. ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ**

**Мета** – дослідження актуальної проблеми зростання ролі і значення інститутів громадянського суспільства в Україні як неурядових організацій у формуванні панівних засад зовнішньої та внутрішньої політики територій, їх соціально-економічному розвитку, збереженні суспільної стабільності та підвищенні стійкості перед сучасними викликами й загрозами.

**Методика дослідження.** У процесі дослідження використано такі методи наукового пізнання: критичного аналізу та узагальнення наукового досвіду (при визначенні напрямів удосконалення інституційної структури неурядових організацій); аналізу і синтезу (при дослідженні механізмів впливу громадянського суспільства на формування державної політики); класифікаційно-аналітичний (при теоретичних узагальненнях, формулюванні висновків та практичних рекомендацій); статистичного аналізу (при узагальненні тенденцій, умов та особливостей формування інститутів громадянського суспільства).

**Результати.** Проведено дослідження провідних складових громадянського суспільства України як суб'єктів управління людським розвитком на основі кількісних та якісних показників. До першої групи включені: кількість об'єднань громадян та їх розподіл за спрямуванням й видами діяльності, розміри та походження джерел фінансування, обсяги, напрями й результати використання грошових коштів. Визначено групу якісних показників, яка складається з даних оцінювання дієвості нормативно-правових, інституційних та власне громадських механізмів забезпечення діяльності, комплексності формування пріоритетів у визначенні цілей та інструментів їх досягнення.

Проведено аналіз стану громадянського суспільства в Україні за оцінками міжнародних експертів USAID CSOSI та Freedom House, який дозволяє оцінити його як недостатньо демократичний та такий, що має потенціал до покращення. Виявлено, що досвід розвинених країн щодо використання соціальних і економічних переваг громадського сектору у вирішенні важливих завдань життєзабезпечення територій використовується фрагментарно, несистемно, без врахування національно-культурних особливостей громад та соціальних груп.

**Наукова новизна.** Дослідження показників розвитку, сучасного стану структур громадянського суспільства та пріоритетів їх вдосконалення на перспективу дали підстави запропонувати модель прискорення людського розвитку в Україні, яка, на відміну від існуючих, побудована із застосуванням переваг громадянського суспільства.

**Практична значущість** дослідження полягає у можливості застосування його результатів у процесі реформування неурядових організацій, де доцільно зосередити їх увагу на вирішенні завдань щодо забезпечення належного рівня і якості життя.

**Ключові слова:** інститути громадянського суспільства, неурядові організації, управління людським розвитком, якість життя, соціально-економічна політика, територіальна громада.

#### **Sarychev V.I. INSTITUTES OF CIVIL SOCIETY AS A SUBJECT OF A HUMAN DEVELOPMENT MANAGEMENT IN UKRAINE**

**Purpose** is the researching of issue role and value of civil society institutes in Ukraine as non-governmental organizations forming of dominating principles of foreign and internal policy of territories, their socio-economic development, preservation of public stability and increasing of stability against modern challenges and threats.

**Methodology of research.** Scientific and special methods of scientific cognition are used, namely, walkthrough and generalization of scientific experience modern theoretical researches (determination directions of institutional structure of non-governmental organizations); analysis and synthesis (researching of theoretical aspects of the influence of civil society mechanisms on forming of public policy); classification-analytical (theoretical generalizations of conclusions and practical recommendations) statistical analysis (generalization of tendencies, terms and features of forming institutes of civil society).

**Findings.** The investigation constituents of civil society of Ukraine as management subjects were undertaken by human development on the basis of quantitative and quality indexes. In the first group is included the amount of associations of citizens and their distribution on directions and types of activity, sizes and the origins of financing sources, volumes, directions and results of the using the monetary resources. Qualitative indexes consist of estimation

data, institutional and public mechanisms of providing activity, complexity of forming priorities in determination aims and instruments of their achievement.

The analysis of the state of civil society in Ukraine with estimations of international experts of USAID CSOSI and Freedom House allows estimating it as not fully democratic and which has the potential to the improvement. Experience in using social and economic advantages of public sector of the developed countries is used fragmentary, not system, without atically taking into consideration national, cultural and religious features of communities and social groups.

**Originality.** Research of development indexes, modern state of civil society structures and priorities of their perfection to offer the model of acceleration of human development in Ukraine with the using the advantages of the civil society.

**Practical value** of research consists of possibility of using its results in the reformative process of non-governmental organizations, where it is expedient to concentrate their attention on the solving the tasks and on the achievements of the proper level and quality of life.

**Key words:** institutes of civil society, non-governmental organizations, managements by human development, quality of life, socio-economic politics, territorial community.

#### Сарычев В.И. ИНСТИТУТЫ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА КАК СУБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ В УКРАИНЕ

**Цель** – исследование актуальной проблемы возрастания роли и значения институтов гражданского общества в Украине как неправительственных организаций в формировании основных принципов внешней и внутренней политики территорий, их социально-экономическом развитии, сохранении общественной стабильности и повышении устойчивости перед современными вызовами и угрозами.

**Методика исследования.** В процессе исследования использованы следующие методы научного познания: критического анализа и обобщения научного опыта (при определении направлений совершенствования институциональной структуры неправительственных организаций); анализа и синтеза (при исследовании механизмов влияния гражданского общества на формирование государственной политики); классификационно-аналитический (при теоретических обобщениях, формулировании выводов и практических рекомендаций) статистического анализа (при обобщении тенденций, условий и особенностей формирования институтов гражданского общества).

**Результаты.** Было проведено исследование ведущих составляющих гражданского общества Украины как субъектов управления человеческим развитием на основе количественных и качественных показателей. В первую группу включены: количество объединений граждан и их распределение по направлениям и видам деятельности, размеры и происхождение источников финансирования, объёмы, направления и результаты использования денежных средств. Определена группа качественных показателей, которые состоят из данных оценки действенности нормативно-правовых, институциональных и собственно общественных механизмов обеспечения деятельности, комплексности формирования приоритетов в определении целей и инструментов их достижения.

Проведен анализ состояния гражданского общества в Украине по оценкам международных экспертов USAID CSOSI и Freedom House, который позволяет оценить его как недостаточно демократический и имеющий потенциал к улучшению. Обнаружено, что опыт развитых стран по использованию социальных и экономических преимуществ общественного сектора в решении важных задач жизнеобеспечения территорий используется фрагментарно, системно, без учета национально-культурных особенностей общин и социальных групп.

**Научная новизна.** Исследование показателей развития, современного состояния структур гражданского общества и приоритетов их совершенствования на перспективу дали основания предложить модель ускорения человеческого развития в Украине, которая, в отличии от существующих, построена на основе преимуществ гражданского общества.

**Практическая значимость** исследования заключается в возможности применения его результатов в процессе реформирования неправительственных организаций, где целесообразно сосредоточить их внимание на решении задач по обеспечению надлежащего уровня и качества жизни.

**Ключевые слова:** институты гражданского общества, неправительственные организации, управления человеческим развитием, качество жизни, социально-экономическая политика, территориальная община.